

"ראשית גוים עמלק", אז והיום

יום עיון לקראת פורים – מכון מאיר

לעיני הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל
לעיני הקדוש אלחנן אהרן אתאלי הי"ד

והתרחבות ממשלתם ותרבותם, עם ישראל. ועוד יש קטגוריא יותר גדולה, מהרע הגמור החפץ באיבוד העולם לגמרי, ויודע הוא שיסוד קיום העולם והתעלותו תלוי הוא ברוממותם של ישראל, בחופשם וגדולתם. וכשהקטגוריא הכללית מתאחדת עם הפרטית, אז העולם תוסס מאד. ואותם הכחות מגיני האומות, אינם יורדים לסוף הדעת של הקטיגוריא על ישראל שמצד המקטרג הגדול, שהדברים נוגעים גם אליהם, והם מסייעים אותו. ועל ידי תפילת הצדיקים, והעלאת הרצון הפנימי ממקור החכמה, מתוסף זיו החכמה בעולם, ומכירים התועים הללו את הדעה הרעה של הקטגור הגדול, ומתפרדים ממנו, ובוזה הם נמתקים, ומאיר בהם שביב של קדושה, לדעת שיסוד ניגודם לישראל הוא מוטעה ושטחי, ... ומתהפכים למליצי יושר על ישראל, ... ואחרי כל אלה זורח אור פנימי שמאיר את הניצוץ הפנימי שבעומק הרע, ומתחיל להכיר שכל יסוד הקטגוריא הגדולה שלו לאבד העולם, הוא נובע מהתשוקה הגדולה שיש להרע לאבד את עצמו, כי זהו תיקונו ותיקון העולם כולו. וכאשר יעמד על יסוד זה, יפריד זה הרע את חלקו הרע ממנו, ויאבד באמת, ורוח הטומאה יעבר מן הארץ, והחלק של ניצוץ הקודש שיש בזה עצמו, בתשוקת האיבוד של הרע שברע, שהיא תשוקת הטוב באמת, זה יתעלה ויאיר מאד.

9. פחד יצחק פורים עמ' ס"ו

הנה המלחמה הראשונה בעמלק בימי משה היתה לאחר שהוא בא עלינו ואז יצאנו לקראתו למלחמה. ובמלחמה השניה בעמלק בימי שאול באנו אנחנו עליו. ומועד הפורים שהוא קדושת הזמן של עסקנו עם עמלק, בעל כרחו שיכלול בתוכו שני אופנים הללו של המלחמה בעמלק. וזהו עומק משמעותה של התחלקות מועד הפורים לשני ימים: י"ד וט"ו, כי בי"ד הוא בא עלינו ביקש להשמיד להרוג ולאבד וכשעשה לנו הקב"ה נס והגענו אל המנוחה, ונחו מאויביהם אז אנחנו יוצאים עליו למלחמה, ואנחנו מבקשים עוד יום להנקם מאויביהם' אע"פ שאין כאן עוד ז'לעמוד על נפשם, באופן שקדושת הזמן של י"ד וט"ו באדר כולל הוא את שני סוגי המלחמה בעמלק.

שָׁנִים עֶשֶׂר אֶכֶף וְזָלוּצִי צָבָא: (ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִשֵּׁה אֶכֶף לַמִּטָּה לְצָבָא אֹתָם וְאֵת פִּינְזוּס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָלִי הַקִּדְּשׁ וְזִנְצִירוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ: (ז) לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל – (ספרי) לְרִצּוֹת שָׁבַט לְוִי: ... (ו) אֹחֶס וְאֵת פִּינְחָס – ... ל"א שֶׁהֵךְ לְנֶקֶם נִקְמַת יוֹסֵף אֲזִי אֲמוֹן שָׁנָא' (נרלאקסית לז) והמלינים מכרו אותו.

4. שם משמואל במדבר תרע"ג

ומדין הוא מלשון ריב ומדון היפוך כנסת ישראל.

5. שם משמואל במדבר תרע"ז

שכח מדין הוא כח היצוני רע מאד המשלח מדינים בין אחים, והוא שלט מאז במכירת יוסף אחרי שכתוב וישנאו אותו ויקנאו בו אחיו, משכו עליהם את הכח הרע הזה עד שיצא לפועל דבר המכירה, וז"ש והמדינים מכרו אותו אל מצרים ... והנה למלחמה עם כח רע זה היו צריכין ישראל לחיות להיפוך מזה אלא להיות כולם כאיש אחד בלב אחד, ... אך הנה אמרו ז"ל שקול משה ככל ישראל, א"כ מרע"ה בפני עצמו הי' נחשב ככל ישראל, והוא הי' המשלח אותם לצבא, וכח המשלח בשליה, א"כ נחשב כאילו הוא בעצמו נלחם עמיהם, וא"כ כח מרע"ה שהוא כה כולל כל נשמות ישראל כאחד, הוא רק הוא הי' ביכולתו לנצח את כחו של מדין, אבל זולתו לא הי' באפשר, ע"כ תלה הכתוב מיתתו במלחמת מדין.

6. שמונה קבצים ו', רנ"ב

עם על האומות אנו מחולקים בתעודה חלוקה ערכית. הם נועדו לשכלולו של היצוניות העולם, ואנחנו להפנימיות. אבל עמלק הוא ההיפוך ממש מכל מגמת הקודש של ישראל, וצריך הוא להימחק, כדי שיהיה ד' וכסאו שלם.

7. שמונה קבצים ו', רע"ט

הקטגוריא על ישראל מורכבת היא מקטגוריותם של שרי האומות, שיש להם תעודה בעולם שאינה יכולה להתאים עם התעודה העליונה של ישראל, על כן יש ניגוד עצמי לחקי הויית העמים, משטרם ומציאותם, התנשאותם

1. במדבר כ"ד, כ'

וַיֵּרָא אֶת עַמְלֵק וַיִּשְׂא מִשְׁלֹו וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גֹּוִים עַמְלֵק וְאַנְוִרִיתוֹ עַדִי אֲבָד:

2. עזלת ראי"ה ב', עמ' פ"א-פ"ב

לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן, ולכל מומלכות כנען. הגבורה שהיא עומדת למופת, היא מצטיינת בשלשה אופנים: האחת היא הגבורה הנפשית, וכנדון של מלך עז וקשה היא מתבלטת, אם הוא פראי, בתכונותיו האכזריות, שאז קשה מאד לעמוד נגדו. על סיחון נאמר, שדומה לסייה במדבר, ודומה לערוד במדבר, היינו הגבורה הנפשית הפראית, שאין לה גבול בתוכן התפרצותה, וזה הוא הכח המטיל אימה, שהשתמשו בו רשעי-עולם הקדמונים, ביהוד כמו נבוכדנצר, שאכל ארנבא חיה, כדי להשריש בקרבנו את מדת העריצות והאכזריות הפראית, אשר הכיר בכח זה את חיוזק ממלכתו האימתנית. המדה השניה של הגבורה, היא הגבורה הגופנית הענקית, שבה נצטיין עוג מלך הבשן, הענק הגדול. והמדה השלישית היא המדה של הגבורה הבאה מכח הקיבוצי. והנה בהנחלת ארץ-ישראל לישראל, עשה ד' נפלאות במה שרדה לפנייהם את כל סדרי הגבורות הללו, ולא עמד בפניהם סיחון מלך האמורי, עם כל גבורת פראותו, המדברית, הסייחית והערודית, ולא הועילה לעוג הענק הנפלא, אשר נותר מיתר הרפאים, כל גבורתו הגופנית הנוראה, ולכל ממלכות כנען לא הועילה להם כל גבורתם הקיבוצית, אשר נוסדו יחד, נגד עצת ד', להלחם בישראל. וזה לנו לימוד לדורות, שעצת ד' ודבר קדשו לעולם יעמדו, ולא יועילו כל גבורות פראיות נפשיות, ולא גבורות חומריות ענקיות, ולא סוד גויים וממלכות, אשר יוסדו יחד על עם ד', כמו שהיה מאז. לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן, ולכל ממלכות כנען.

3. במדבר ל"א, א'-ו' רע"ז

(א) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) גָּם גָּמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אֲזוּר תֵּאֶסֶף אֶל עַמִּיק: (ג) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִזְכִּירוּ מֵאֵתְכֶם אֲנָשִׁים לְצָבָא וַיְהִי עַל מִדְיָן לָתֵת גָּמַת יְהוָה בְּמִדְיָן: (ד) אֶכֶף לַמִּטָּה אֶכֶף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצָבָא: (ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶכֶף לַמִּטָּה